

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมัธยมศึกษาในประเทศไทย หมายถึง การศึกษาหลังประถมศึกษา 6 ปี แบ่งชั้นมัธยมศึกษาออกเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี กับ มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ในระบบ 6-3-3 ก่อนการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี วัยเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ประมาณอายุ 12 - 14 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย ประมาณอายุ 15 - 17 ปี และความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีความรู้ มีความชำนาญที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติ และประกอบอาชีพได้จริงอย่างหนึ่ง หรือให้รู้แนวทางที่จะศึกษาเพิ่มเติมตามถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคลอีกอย่างหนึ่ง¹

สำหรับจุดหมายของการมัธยมศึกษาของไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. เพื่อให้นิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบ วิธีการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อให้มีทัศนคติที่ต่อสัมพันธ์ทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนตนและหมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อให้ความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม

¹ ภิญญา สาธร, "แนวความคิดเกี่ยวกับการมัธยมศึกษาในบางประเทศ", ในเอกสารประกอบการอบรมเตรียมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา รุ่นที่ 19, 2525 (กรุงเทพมหานคร : จอราวิฑการพิมพ์, 2525), หน้า 1.

5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาหาวิธีสันติวิธีอย่างมีหลักการ และเหตุผล
6. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุง การดำรงชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม
7. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
8. เพื่อให้รู้จักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างสรรคความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันดำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ
10. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข¹

จุดหมายของการมัธยมศึกษาของไทยตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ประกอบด้วย จุดหมายที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ
2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัยใฝ่หาความรู้ ทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความซื่อสัตย์เพียรอดทน และรู้จักประหยัด
3. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รุของทางประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรคความเจริญต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521, (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้า 2.

3. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ
รื่องทางประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ
4. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ
รู้จักใช้ และอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
5. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น รู้จักใช้
สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา
6. เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ
รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และ
พระมหากษัตริย์
7. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และ
ของโลกปัจจุบัน มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหา และข้อขัดแย้งด้วย
วิธีแห่งปัญญาและสันติวิธี¹

จากควมมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาของไทย ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ความมุ่ง
หมายของการมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย จะเห็นได้ว่า
โรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องรับภาระหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียน
วัย 12 - 17 ปี นี้มีคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญและการและบุคคลสำคัญในการจัดการให้การมัธยมศึกษาเป็น
ไปตามรัฐธรรมนูญไทย นั่นคือ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความ
สามารถในการบริหารงานในโรงเรียนอย่างดี ในการจัดการมัธยมศึกษาของไทยนี้ เป็นอำนาจ
หน้าที่โดยตรงของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในสังกัดทั้ง
ในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ เป็นหน่วยปฏิบัติการกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดนโยบายโดย
ทั่วไปไว้ดังนี้

1. เร่งรัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนทุกระดับและประเภท โดยเฉพาะในชนบทเพื่อ
พัฒนาอาชีพของประชาชน
2. ปรับปรุงจริยศึกษาและวัฒนธรรมโดยรับความใหนักเรียน และเยาวชนสามารถนำไป
ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์การพิมพ์, 2523), หน้า 5.

- 3. ส่งเสริมสุขภาพและพลานามัยของนักเรียน และเยาวชนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
- 4. กระจายอำนาจไปส่วนภูมิภาค พร้อมกับกำหนดมาตรการ เพื่อให้มีเอกภาพในค่านิยม และการบริหาร
- 5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไปยังท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบท เพื่อให้เกิดความเสมอภาค และให้มีคุณภาพทางการศึกษาทัดเทียมกัน
- 6. สนับสนุนให้นวัตกรรม และเทคโนโลยีอันเหมาะสมมาใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- 7. ให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ประกอบการมีบทบาทในการให้การศึกษา อบรมและเลี้ยงดู
- 8. ให้โรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาชนบท¹

สำหรับนโยบายเฉพาะการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กำหนดไว้ดังนี้

- 1. จัดการมัธยมศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล
- 2. ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของชาติ ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน และสามารถออกไปดำรงชีพได้
- 3. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดให้ผู้เรียนเรียนกลุ่มวิชาอย่างกว้างขวาง เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เรียนกลุ่มวิชาที่เข้มข้น เพื่อประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ
การสอนวิชาชีพจะเน้นทางคานการเกษตร หรือ อุตสาหกรรม และกิจกรรมที่สนับสนุนการเกษตร ให้มีการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับตลาดแรงงาน
- 4. ส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถทำการประเมินผลการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ปกครองกับนโยบายการกระจายอำนาจหน้าที่ ในการประเมินผลการศึกษาไปสู่โรงเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้โรงเรียนนำกรณีศึกษาศึกษาไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน

¹ กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน, รายงานผลงานของกรมสามัญศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2524, (เอกสารฉบับที่ 38/24), หน้า 7. (อัสสำเนา)

5. ขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดต่าง ๆ ตามสภาพท้องถิ่น โดยคำนึงถึงสัดส่วนที่เสมอภาคกัน

ในการขยายการศึกษาไปสู่ประชาชนควรมุ่งการใช้อาคารสถานที่ บุคคล ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อจัดการศึกษานอกระบบทั้งในระดับมัธยมศึกษา และระดับหรือประเภทอื่น ๆ ด้วย

6. ให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน ภายใต้ขอบเขตที่รัฐกำหนด และตามสติปัญญาตามความสามารถ

7. ดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนรับนักเรียนเข้าเรียนตามเขต และท้องที่การศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาให้ผู้บริหารศึกษา วมรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ตามสมควร แต่เพื่อแบ่งเบาภาระของผู้นักใดแต่เรียนตรี จะให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนระดับนี้มากที่สุด¹

นอกจากนี้กรมสามัญศึกษา ยังได้กำหนดหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้สนองตบนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องกระทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

1. หน้าที่สอนและอบรมนักเรียนตามหลักสูตรในระบบโรงเรียน
2. หน้าที่สอนประชาชนใหม่ความรู้ ตามความต้องการที่จำเป็นของประชาชนที่จะนำไปใช้อาชีพได้ทันทีทันใด เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ เป็นการให้การศึกษาลอดชีวิต โดยไม่มีการเลือกเพศและวัย ให้ทุกคนได้มีโอกาสได้รับการศึกษา เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้ทุกคนได้ศึกษาวิชาชีพให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
3. มีหน้าที่บริการชุมชน หมายถึง การอำนวยความสะดวกด้านความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8 - 9.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ธีระพัฒนา, 2525), หน้า 10.

การที่นโยบายของกรมสามัญศึกษา จะบรรลุผลและโรงเรียนจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ ใต้อบรมตามที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นบุคคลที่มีความ สำคัญ ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน โดยจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ใน การบริหารงาน เพื่อให้งานทุกด้านบรรลุตามเป้าหมาย สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาการมัธยม ศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 โดยเฉพาะเป้าหมายด้านคุณภาพได้กำหนดไว้ คือ

1. การจัดสรรทรัพยากร

- 1.1 จัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้ทัดเทียมกัน โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และโรงเรียนในชนบท
- 1.2 วางแนวปฏิบัติและสนับสนุนให้โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกันช่วยเหลือ และใช้ ทรัพยากรร่วมกัน

2. การจัดการกระบวนการเรียนการสอน และฝึกวิชาอาชีพ

- 2.1 จัดกระบวนการเรียนการสอนและฝึกวิชาอาชีพให้ผู้จบการศึกษา สามารถ ศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้
- 2.2 จัดให้มีมาตรการในการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาให้เท่าเทียมกันทุกท้องที่
- 2.3 วางแนวปฏิบัติและสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็น ประโยชน์ต่อการศึกษา และเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน
- 2.4 วางแนวปฏิบัติและสนับสนุนให้มีการกระจายการนิเทศการศึกษา ไปสู่ระดับ ปฏิบัติให้มากที่สุด
- 2.5 จัดให้มีการติดตามผล ประเมินผล นักเรียนที่จบการศึกษาทั้งส่วนที่ไปศึกษาต่อ และที่ไปประกอบอาชีพ¹

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สอนศึกษาจำกัด, ม.ป.ป.), หน้า 78.

เป้าหมายด้านคุณภาพดังกล่าวจะบรรลุผล ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องใช้ ความรู้ ความสามารถในการบริหารการศึกษาอย่างสูง เพราะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญใน โรงเรียน และโรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลาง (มัธยมศึกษา) ตามที่กล่าวแล้วว่า การจัดการมัธยมศึกษาชั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในสังกัดทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาคที่หัวหน้าสถานศึกษาคำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน มีจำนวนทั้งสิ้น 321 โรงเรียน¹ หัวหน้าสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนนั้น ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู ได้กำหนด ลักษณะงานที่ปฏิบัติ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ไว้ คือ

การงานแผนการปฏิบัติงาน กำหนดวิธีดำเนินงาน และติดตามผลด้านวิชาการ ธุรการ ปกครองและกิจการรณ ควบคุมการเรียนการสอนและฝึกอบรม จัดทำทะเบียน และวัดผลการศึกษา ให้เป็นไปตามหลักสูตร จัดทำรายการสอน โครงการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ จัดทำ โปรแกรมการเขียน คู่มือประกอบการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์การศึกษา จัดบริการแนะแนว หองสมุด และใส่ทัศนศึกษา จัดการฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ควบคุมดูแลบริเวณอาคารสถานที่และงานด้านการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ งานทะเบียนเอกสาร ให้ เป็นไปตามระเบียบ ควบคุมดูแล ปกครอง จัดระบบงานในโรงเรียน กำหนดลักษณะงาน มอบ หมายให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ติดตามให้คำปรึกษา แก้ปัญหาและนิเทศ บังคับบัญชา ครู - อาจารย์ นักเรียน ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่นให้สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างครบถ้วน ดูแลสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของนักเรียน ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น สร้างเสริมความ สัมพันธ์กับผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่น จัดกิจกรรมและส่งเสริมการประกบอาชีพของประชาชน ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล มีการวิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูล จัดทำสถิติต่าง ๆ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, รายชื่อโรงเรียนรัฐบาลส่วนภูมิภาค สังกัดกองการมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2525, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 1 - 58 (อัครสำเนา)

นำเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษามาใช้และเผยแพร่ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่นิยมของประชาชน¹

ลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจทางด้านการบริหารการศึกษาอย่างดี จึงจะทำให้การปฏิบัติงานตามลักษณะงานได้ผลดี จากการศึกษาปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาของไทย พบว่า

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาในเรื่องการจัดการ ซึ่งความสำเร็จและความล้มเหลวของจัดการเป็นสิ่งสำคัญ ผู้รับผิดชอบในการจัดการโดยตรงก็คือ ผู้บริหาร ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักและสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ขณะเดียวกันก็มองความสำคัญของคนอื่น สิ่งแรกที่สำคัญในเรื่องการจัดการก็คือ เป้าหมายของการจัดการนั้นเพื่ออะไร ผู้บริหารจำนวนมากไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน บริหารตามลำพัง ตามระเบียบ ตามเวลาที่มาถึง การทำงานมีลักษณะเป็นงานประจำ ทำให้โรงเรียนและการศึกษาของชาติไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ผู้บริหารที่จะบริหารให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีเป้าหมายและปรัชญาการบริหารของตนเองอย่างชัดเจน ในกระบวนการของการจัดการควรจะต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม เทคนิคและกระบวนการในการจัดการต่าง ๆ มีมากมาย และหลายเรื่องที่ผู้บริหารทุกระดับจะต้องให้ความสนใจ ค้นคว้าติดตาม และนำมาปฏิบัติ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าผู้บริหารได้ให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด ในปัจจุบันเรื่องการจัดการไม่ใช่เรื่องสำคัญอันดับอีกต่อไป และไม่ใช่เรื่องของศิลปะอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของศาสตร์พร้อมกันไป ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าผู้บริหารรู้อะไรศาสตร์ในการจัดการเพียงใด² ในการแก้ปัญหาคำถามในการจัดการนี้ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงาน การที่ผู้บริหารได้ใช้กระบวนการบริหารในการ

¹ กรมสามัญศึกษา, "มาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู" ใน บันทึกการนิเทศการศึกษา 2522, (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2521), หน้า 25 - 26.

² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา หน่วยที่ 1 - 7, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ในเต็คโปรดักชั่น, 2525), หน้า 163 - 164.

บริหารงานของตนจึงเป็นการนำเอาศาสตร์ไป ใช้ในการจัดการ ซึ่งจะ เป็นปัจจัยที่สำคัญประการ
หนึ่งในการช่วยแก้ปัญหาในการจัดการ ในการนำเอากระบวนการบริหารงานไปใช้นั้น ธงชัย
สันติวงษ์ กล่าวไว้ว่า " . . . หน้าที่ในการบริหาร (Management Functions)
เป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกคนในองค์การต่าง ๆ ทุกประเภทและทุกขนาดที่ต้องมีเหมือนกัน"¹
และ ดร. วิจิตร ศรีสะอาน² ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ว่า

"ลักษณะทั่วไปของการบริหารนั้นจะครอบคลุมถึง 3 ประการด้วยกัน คือ ภารกิจของการ
บริหาร กระบวนการบริหาร และทักษะในการบริหาร ดังนั้นการบริหารการศึกษาไม่ว่าระดับใด
ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องเกี่ยวข้องกับลักษณะทั้ง 3 ประการนี้" ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนในฐานะ
ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหาร เนื่องจาก "การบริหารเป็นกระบวนการ
ที่มีขั้นตอนเกี่ยวเนื่องกัน การบริหารจึงต้องอาศัยกระบวนการบริหารเป็นหลัก"³ และสำนักศึกษา
การบริหารแบบกระบวนการ⁴ (Management Process School)
มีความเชื่อว่า "ในการบริหารงานนั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการบริหาร อันได้แก่ การ
วางแผน การจัดองค์การ การจัดสรรบุคคลเข้าทำงาน การอำนวยการ การประสานงาน การ
รายงานและติดต่อสื่อสาร การคลังและการงบประมาณ" ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้กระบวนการบริหาร
(process of administration) จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้บริหารในการที่จะ
บริหารงาน ซึ่ง ดร.ธีระชัย ปุณณโชติ และคณะ ได้กล่าวไว้

¹ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 64.

² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพบริหาร
การศึกษา หน่วยที่ 1 - 5, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์
พาณิชย์, 2526), หน้า 68 - 69.

³ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบบริหาร
การศึกษา หน่วยที่ 1 - 5, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2523), หน้า 26.

⁴ สมพงษ์ เกษมสัน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 7. (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 4.

ผู้บริหารโรงเรียนนับว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดคนหนึ่งที่ช่วยโน้มน้าวการศึกษาของชาติ และ
 หลักรัฐธรรมนูญเข้ามามีผลบังคับใช้ เนื่องจากเป็นผู้ที่จะดำเนินการต่าง ๆ ในแต่ละโรงเรียนให้เป็น
 ไปด้วยดีหรือไม่ เพียงใด บุคลิกภาพ และความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนย่อมมีส่วนช่วยให้
 การบริหารงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ แต่ในการบริหารงานโรงเรียนนี้ ลำพังผู้บริหาร
 แต่เพียงผู้เดียวย่อมไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความ
 ร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน การที่ผู้บริหารจะได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้ร่วมงานนั้น
 จำเป็นจะต้องรู้จักดำเนินบทบาท หรือแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับผู้ร่วมงานด้วย ด้วยเหตุนี้
 พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก¹ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญและ
 ความสนใจต่อการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร เกี่ยวกับกระบวนการบริหาร
 การศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาคในการ
 ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้เลือก
 ใช้กระบวนการบริหารการศึกษาของเกรก (Gregg)² ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนด้วยกัน คือ
 การตัดสินใจสั่งการ (Decision - making) การวางแผน (planning)
 การจัดองค์การ (Organizing) การติดต่อสื่อสาร (Communicating)
 การใช้อิทธิพล (Influencing) การประสานงาน (Coordinating)
 และการประเมินผล (Evaluating) โดยศึกษาถึงการแสดงพฤติกรรมของผู้บริหารตาม
 กระบวนการบริหารทั้ง 7 ด้าน และศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษา
 ดังกล่าว ผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมตามกระบวนการบริหาร รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค
 เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานของผู้บริหาร ซึ่งจะ เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับกรมสามัญศึกษา
 และสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในการวางแผนทางเพื่อพัฒนาผู้บริหาร
 โรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป

¹ อีระชัย ปุณณโชติ และคณะ, "รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการบริหารของ
 ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา", วารสารครุศาสตร์ 8 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2521), หน้า 16.

²

Russell T. Gregg, "The Administrative Process," in
Administrative Behavior in Education, Ronald F. Cambell and Russell T.
 Gregg (eds.), (New York : Harper & Row, 1957), p.274.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหาร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหาร เกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค

สมมติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหาร เกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษากระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในขอบเขตของกระบวนการบริหาร 7 ด้าน ตามแนวคิดของเกรก
2. ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิจัยกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน เฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค
3. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่จะศึกษานั้นจำกัดเฉพาะผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน

คำนิยามต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการบริหาร หมายถึง วิธีการบริหารงานโดยกำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบและสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุจุดประสงค์¹ ในการวิจัยครั้งนี้

¹ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ภาควิชาบริหารการศึกษา, "กระบวนการบริหารงานของหัวหน้าส่วนและหัวหน้าหมวดการศึกษา" (งานวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522), หน้า 5.

กระบวนการบริหารการศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้น ซึ่งเกรกโกโตเสนอไว้ในปี ค.ศ. 1957
คือ การตัดสินใจสั่งการ (Decision - making) การวางแผน (planning)
การจัดองค์การ (Organizing) การติดต่อสื่อสาร (Communicating)
การใช้อิทธิพล (Influencing) การประสานงาน (Coordinating)
และการประเมินผล (Evaluating)²

ผู้บริหาร หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน

ผู้ช่วยผู้บริหาร หมายถึง ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค ที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ ในส่วนภูมิภาค หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป และผู้บริหารโรงเรียนดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับกรมสามัญศึกษา และสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ใช้ในการวางแผน เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 321 โรงเรียน² และในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด โดยดำเนินการดังนี้

1

Russell T. Gregg, "The Administrative Process," p.274.

2

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา. รายชื่อโรงเรียนรัฐบาลส่วนภูมิภาค สังกัดกองการมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2525, หน้า 1 - 58.

1. สุ่มตัวแทนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling) ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 176 โรงเรียน¹ โดยจำแนกแต่ละภาค ดังนี้ /

- 1.1 ภาคเหนือ-โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค จำนวน 59 โรงเรียน สุ่มได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 32 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling)
- 1.2 ภาคกลาง โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค จำนวน 76 โรงเรียน สุ่มได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 42 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling)
- 1.3 ภาคตะวันออก โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค จำนวน 25 โรงเรียน สุ่มได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling)
- 1.4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค จำนวน 108 โรงเรียน สุ่มได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 59 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling)
- 1.5 ภาคใต้ โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนภูมิภาค จำนวน 53 โรงเรียน สุ่มได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 29 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple random Sampling) รวมโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 176 โรงเรียน

1

Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, "Determining Sample size for Research Activities", Educational and Psychological Measurement 30 (Autumn 1970), p.608.

2. กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย
 - 2.1 ผู้บริหารของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 176 คน
 - 2.2 ผู้ช่วยผู้บริหารของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 704 คน
 รวมกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 880 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open - end) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยศึกษาค้นคว้าหนังสือ ตำรา เอกสาร ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหาร โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้กระบวนการบริหารงานของรชเชล. ที. เกรก. (Russell T. Gregg) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจสั่งการ (decision - making) การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสื่อสาร (Communicating) การใช้อิทธิพล (Influencing) การประสานงาน (Coordinating) และการประเมินผล (Evaluating)

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ รวมทั้งตำราที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารการศึกษา และสร้างแบบสอบถามด้วยตนเอง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น

3 ตอนด้วยกัน คือ

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามฉบับร่างซึ่งมีทั้งหมด 81 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาและตรวจสอบในด้านความแม่นยำของเนื้อหา (Content Validity) หลังจากที่คุณเชี่ยวชาญได้พิจารณาและตรวจสอบพร้อมทั้งเสนอแนะมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขกับอาจารย์ที่ปรึกษา ผลของการปรับปรุงแก้ไขได้แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 79 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถาม และรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)
 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าที (t - test)

ลำดับขั้นในการเสนอข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 สมมุติฐานการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะ
 จะได้รับจากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และขอเสนอแนะ

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย